

6. Калитюк В., Николаев В. Управление санаторно–курортными предприятиями: новые реалии // Экономика Украины. – 1997. – № 1. – С. 38–41.
7. Кобржицкий В. Туристический менеджмент в Украине: вчера, сегодня, завтра // Персонал. 1999. – №1. – С. 52–56.
8. Менеджмент туризма: экономика туризма. – М: Финансы и статистика, 2001.–320 с.
9. Менеджмент туризма: туризм и отраслевые системы. – М: Финансы и статистика, 2001.–272 с.
10. Менеджмент туризма. / Под. ред. проф. В. А. Квартальнова. – М.: РМАТ, 1996.
11. Папирян Г.А. Менеджмент в индустрии гостеприимства. – М.: Экономика.– 2000. – 207 с.

Момот Т.В., Тарарусв Ю.О.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ НАДЛИШКОВИХ ПРИБУТКІВ В ПРОЦЕСІ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах переходу до систем управління, що орієнтовані на забезпечення довгострокових перспектив власників шляхом максимізації вартості компанії, набувають актуальності проблеми оцінки діючого бізнесу і зокрема інтелектуальних активів. Такі активи, з одного боку, складають значну частину вартості найбільш успішних компаній а з іншого – є ефективним інструментом її підвищення.

З аналізу робіт таких вчених як М.В. Дишкант, В.А. Долгая, Н. Лебедь, О. Мендрул та інших випливає, що більшість означених дослідників надають перевагу висвітленню найбільш універсальних методів оцінки в межах доходного підходу (метод дисконтування грошових потоків, метод капіталізації прибутку, метод виграшу в собівартості та інші), в той час як конкретні умови вибору та застосування методів лишаються поза їх увагою [2], [3], [4], [5], [6], [7] [8], [9].

Таким чином, доцільним є вивчення, узагальнення і удосконалення сучасних методів оцінки вартості інтелектуальних активів з метою формування вартівно–орієнтованих систем управління підприємством на базі вартісних оцінок.

Економічний сенс застосування доходних методів оцінки полягає у визначенні вартості активу (B_{ia}), як суми дисконтованих грошових потоків, що очікуються протягом його використання.

$$B_{ia} = \sum \frac{CF_t}{(1+i)^t}, \quad (1)$$

де CF_t – грошовий потік, що очікується від застосування активу протягом року t , гр. од.;

i – ставка дисконту [5], [9].

Розглянута методика отримала назву „методу дисконтування грошових потоків” і успішно застосовується також у сферах оцінки бізнесу та об’єктів нерухомості.

Метод дисконтування грошових потоків має декілька модифікацій. Так, якщо припустити, що розміри грошового потоку є незмінними, то вартість активу можна визначити за допомогою співвідношення, що застосовується для визначення теперішньої вартості анuitету.

$$B_{ia} = \frac{CF_t \times [1 - (1+i)^t]}{i}, \quad (2)$$

У разі якщо актив має необмежений термін використання, його можна оцінити методом капіталізації. Метод капіталізації також є похідним від методу дисконтування грошових потоків. Нижче подана формула за якою визначається вартість інтелектуального активу з необмеженим або невизначеним терміном використання.

$$B_{ia} = \frac{CF_{cep}}{i_c}, \quad (3)$$

де CF_{cep} – середня річна величина грошового потоку, гр. од.;

i_c – ставка капіталізації.

До інших доходних методів відносяться такі як „метод виграшу у собівартості” та „метод переваг у прибутку”. Методи засновано на порівнянні перспектив компанії за умов застосування певного інтелектуального активу, та у разі його відсутності. Отриманий від застосування активу економічний ефект виражається відповідно у вигляді зниження собівартості продукції, або ж підвищення величини очікуваного чистого прибутку.

$$B_{ia} = \sum \frac{(C_i - C'_i)_t}{(1+i)^t}, \quad B_{ia} = \sum \frac{(ЧП' - ЧП)_t}{(1+i)^t}, \quad (4,5)$$

де $(C_i - C'_i)_t$ – економічний ефект що очікується в році t в результаті зниження собівартості продукту і внаслідок використання інтелектуального активу, гр. од.;

$(ЧП' - ЧП)_t$ – економічний ефект що очікується в році t в результаті підвищення величини чистого прибутку внаслідок використання інтелектуального активу, гр. од.

Єдиним методом, закріпленим у нормах чинного законодавства, є метод запропонований авторами „Порядку експертної оцінки нематеріальних активів” [1]. Спираючись на положення Порядку, загальну вартість інтелектуальних активів (B_{ia}) можна визначити, оперуючи такими показниками як чистий прибуток об'єкта приватизації ($ЧП_n$), ставка капіталізації ($C_k = 0,12$), та вартість цілісного майнового комплексу на дату приватизації (B).

$$B_{ia} = \frac{ЧП_n}{i_c} - B \quad (6)$$

Метод за задумом авторів повинен застосовуватися для інтелектуальних активів, що не включені до балансу, однак він має низку недоліків, що унеможливають його застосування за призначенням.

По-перше, за економічним сенсом наведене співвідношення являє собою різницю між вартістю підприємства, що визначена методом капіталізації, та вартістю належного йому майна, яку в межах витратного методу можна прирівняти до вартості чистих активів об'єкта приватизації. Тобто, методика, (6) застосовується виключно для визначення вартості гудвілу, не враховуючи інші активи, не відображені у балансі.

Іншим суттєвим недоліком є статичність ставки капіталізації, що негативно впливає на точність величини вартості, отриманої у разі практичного застосування вказаного методу.

Крім того, в умовах, коли об'єкт приватизації має низький рівень чистого прибутку метод дає від'ємні результати.

Однією з найбільш важливих умов діяльності, яка не враховується при застосуванні більшості загальних методів оцінки, є галузева належність компанії. Єдиним методом, де застосовуються галузеві показники є метод надлишкових прибутків.

Сутність методу полягає у виявленні і капіталізації величини надлишкових прибутків підприємства. При цьому припускається, що надлишкові прибутки отримані компанією саме завдяки наявності інтелектуальних активів. Загальна вартість таких активів згідно з вказаним методом може бути визначена за формулою (7).

$$B_{ia} = \frac{[ЧП_{оч} - (P_{сер}^a \times A)]}{i_c} \quad (7)$$

де $ЧП_{оч}$ – величина очікуваного чистого прибутку підприємства за певний період, гр. од.;

$P_{сер}^a$ – середня галузева прибутковість активів;

A – вартість активів підприємства, гр. од [6], [7].

Недолік методу полягає у неточності вихідного припущення, адже середня галузева рентабельність розрахована з урахуванням показників тих підприємств, які також мають інтелектуальні активи. Тобто, числитель формули (7) виражає результат найбільш ефективного використання підприємством не інтелектуальних, а всіх без винятку активів.

Крім того, методика визначення коефіцієнту капіталізації, що використовується як правило для потреб оцінки бізнесу, не враховує специфіку інтелектуального активу як окремого об'єкту оцінки.

Таким чином, щоб уникнути вказаного недоліку, пропонується: замість показників прибутку порівнювати середню прибутковість активів компаній, що мають інтелектуальні активи з аналогічним показником розрахованим для компаній, які інтелектуальних активів не використовують.

Якщо врахувати запропоновані зміни, формула розрахунку вартості (ціни) інтелектуального активу набуде наступного вигляду:

$$B_{ia} = \frac{\Delta P^B \times A_i}{i_{ia}} \quad B_{ia} = \frac{\Delta P_i^{\Pi} \times A_i}{i_{ia}} \quad (9,10)$$

де ΔP^B – різниця між середньою галузевою прибутковістю будівельних компаній що мають інтелектуальні активи, та середньою прибутковістю компаній, що їх не мають;

ΔP_i^{Π} – різниця між прибутковістю i -ої будівельної компанії що має інтелектуальні активи, та середньою галузевою прибутковістю компаній, що їх не мають;

A_i – середня вартість активів i -ої будівельної компанії, гр. од.

i_{ia} – коефіцієнт капіталізації для інтелектуальних активів, що визначається з співвідношення:

$$i_{ia} = \frac{\sum (\Delta P_i^{\Pi} \times A_i)}{\sum ПВ_i^{ia}} \quad i_{ia} = \frac{\sum (\Delta P_i^{\Pi} \times A_i)}{\sum ЗВ_i^{ia}} \quad (11, 12)$$

де $\sum (\Delta P_i^{\Pi} \times A_i)$ – загальна величина прибутку від використання будівельними підприємствами інтелектуальних активів, гр. од.;

$\sum ПВ_i^{ia}$, $\sum ЗВ_i^{ia}$ – загальна величина відповідно первісної та залишкової вартості інтелектуальних активів будівельних підприємств, гр. од.;

Спосіб розрахунку коефіцієнту капіталізації як співвідношення між прибутком і вартістю витікає з визначення його як показника, що служить для перетворення показників доходу в вартісні показники [5], [8].

Метод застосовується у наступних випадках:

¹ Оскільки отримати звітну інформацію щодо всіх підприємств будівельної галузі практично неможливо, маються на увазі підприємства, що входять до бази даних конкретного оцінювача.

1. У разі прийняття рішення про придбання інтелектуальних активів з метою підвищення показників, що характеризують загальну ефективність діяльності, – для обґрунтування рішення. При цьому передбачається, що компанія вперше вдається до придбання інтелектуальних активів. Для розрахунку вартості використовуються формули (9, 11)
2. У випадку продажу інтелектуальних активів, які вже використовувалися – для визначення орієнтовної ціни у випадку відсутності ринкової інформації щодо угод з об'єктами-аналогами. Для розрахунку вартості застосовуються співвідношення (10, 12).

Використання у (11) загальної первісної, а у (12) – залишкової вартості активів пояснюється тим, що у випадку 1, компанія планує придбати нові активи, а у випадку 2 – реалізувати частково зношені.

Залежно від умов та цілей використання методу, показник ΔP характеризує ефективність використання інтелектуальних активів будівельної галузі, або певної компанії.

Якщо $\Delta P > 0$ – існує певна ефективність використання інтелектуальних активів в межах будівельної галузі (підприємства);

Якщо $\Delta P = 0$, або близьке до нульового значення – використання інтелектуальних активів не пов'язане з економічним ефектом;

$\Delta P < 0$ – використання інтелектуальних активів за призначенням недоцільне.

У двох останніх випадках необхідно реалізувати інтелектуальні активи іншим суб'єктам господарювання.

У разі, якщо підприємство планує придбати лише один вид інтелектуальних активів, орієнтовну вартість придбання можна визначити вказаним методом, для випадку коли планується придбання декількох різних їх видів, постає проблема визначення величини грошового потоку для кожного виду.

Удосконалений метод надлишкових прибутків за логікою побудови відноситься до експрес-методів оцінки інтелектуальних активів, що розроблені в межах доходного підходу. Його практичне впровадження у вигляді (8,9) дозволить оцінювачам і менеджерам будівельної компанії отримати економічно обґрунтовану і достовірну величину вартості інтелектуальних активів у разі прийняття рішення про їх придбання або реалізацію іншим суб'єктам господарювання.

Джерела та література

1. Порядок експертної оцінки нематеріальних активів затверджений наказом Фонду державного майна та Державного комітету з питань науки і технологій від 27 липня 1995 р. № 969/97
2. Афанасьєв М.В., Телишевська Л.І., Рудика В.І. Оцінка ефективності організаційно-технічних засобів: Навчальний посібник. – Х.: Видавничий Дім „ІНЖЕК”, 2003. – 288 с.
3. Дишкант М.В. Моделювання управління нематеріальними активами на підприємстві. Канд. дис.
4. Долгая В.А. Интеллектуальная собственность: экономическое содержание и формы реализации. Канд. дис. – Х., 1996.
5. Крайнев П.П. Формування системи управління промисловою власністю. Канд.дис. – К., 2002.
6. Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств. Монографія – К.: КНЕУ, 2002. – 272 с.
7. Оценка имущества и имущественных прав в Украине: Монография / Под ред. Н. Лебедев. – К.: ООО “Информационно-издательская фирма “Принт-Экспресс”, 2002. – 688 с.
8. Сунь Лінь Облік аудит і аналіз нематеріальних активів. Канд. дис., К., 2001.
9. Устинова Л.Н. Оценка интеллектуальной собственности при рыночной экономике. – М.: ИНИЦ Роспатента, 2001. – 124 с.

Бережная И.В., Калькова Н.Н.

ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОГО РЫНКА РЕКРЕАЦИОННЫХ УСЛУГ

Проблема определения конкурентоспособности регионального рынка рекреационных услуг является актуальной, т.к. рекреационная деятельность является приоритетным направлением развития в АР Крым. Рассмотрена методика определения уровня конкурентоспособности регионального рынка с учетом специфики рекреационной сферы.

Ключевые слова: конкурентоспособности регионального рынка рекреационных услуг, факторы влияния, рекреационные услуги, рекреационное предприятие, показатели факторов влияния

Наиболее актуальной тенденцией, характеризующей процессы урбанизации территорий, является усиление конкуренции регионов, которое определяется, в первую очередь, глобализацией экономического развития и повышением конкуренции во всех сферах деятельности. Это обуславливает необходимость производства предприятиями конкурентоспособных товаров (услуг), что, в свою очередь, предопределяет уровень конкурентоспособности региона в целом. Именно поэтому конкурентоспособность предприятия и региона являются взаимовлияющими процессами, которые связаны с эффективным использованием природных и экономических ресурсов. Так, экономическая сущность понятия “конкурентоспособность предприятия” определена учеными-экономистами Лифиц И.М. [4], Игольниковым Г.П. [5], Шевченко Л.С. [8], Фатхутдиновым Р.А. [9] и др., как возможность эффективной хозяйственной деятельности и ее практической прибыльной реализации в условиях конкурентного рынка, а “конкурентоспособность региона” – положение